

8. Джафарова О. В. Щодо визначення категорії «Екстремальні умови проходження служби в органах внутрішніх справ» // Шляхи покращення системи професійної підготовки правоохоронців до дій в екстремальних умовах : матеріали міжнар. наук.-практ. конф. (м. Харків, 18 груд. 2015 р.) / МВС України, Харків. нац. ун-т внутр. справ. Харків, 2015. С. 73–74.
9. Власенко І. В. Удосконалення професійної підготовки працівників ОВС. *Вісник Харківського національного університету внутрішніх справ*. 2006. Вип. 35. С. 356–360.
10. Власенко І. В. Проблеми особистої безпеки працівників правоохоронних органів // Проблеми вдосконалення професійної майстерності працівників ОВС в бойовій підготовці : матеріали наук.-практ. конф. (м. Одеса, 31 жовт. 2008 р.) / МВС України, Одес. держ. ун-т внутр. справ. Одеса, 2008. С. 11–13.
11. Шевченко Т. В. Критеріальні дослідження ефективності дій малих оперативних груп / Т.В. Шевченко // Збірник тез доповідей VIII Науково-практичної Конференції «Наукове забезпечення службово-бойової діяльності Національної гвардії України», 30 березня 2017 р. Харків : НАНГУ, 2017. С. 127–130.
12. Шевченко Т. В. Екстремальні умови під час виконання повноважень поліцейськими та їх вплив на гарантування особистої безпеки поліцейського. *Право і суспільство*. 2017. № 2, ч. 2. С. 135–139.

Надійшла до редколегії 04.04.2019

УДК 343.13

О. В. ШПИТКО,

ад'юнкт Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ

ВЗАЄМОДІЯ ТА КООРДИНАЦІЯ СЛІДЧОГО З ІНШИМИ УЧАСНИКАМИ У КРИМІНАЛЬНОМУ ПРОВАДЖЕННІ

Автором визначаються аспекти співвідношення понять «взаємодії» та «координації» під час службової комунікації слідчого з іншими учасниками у кримінальному провадженні.

Ключові слова: взаємодія, координація, слідчий, погодженість, кримінальне провадження.

У сучасній науковій літературі немає єдиного розуміння поняття «взаємодії» у кримінальному провадженні. Проблематику підсилює також і неврегульованість цього питання у нормативно-правових актах.

Як філософська категорія, поняття «взаємодія», звичайно вживається для фіксації впливу об'єктів один на одного, їх спільною обумовленістю і породженням одним об'єктом іншого. До основних форм такої взаємодії відносять загальний зв'язок явищ, рух, зміну і функціональну залежність процесів, що відбуваються у навколишньому природному середовищі [1].

У вільній енциклопедії Вікіпедії «взаємодія» визначається як широкий загальний термін, що позначає таку сумісну дію кількох об'єктів або суб'єктів (тіла, елементарної частинки, біологічної істоти, людини, співтовариства), при якій результат дії одного з них впливає на інші, що змінює їхню динамічну поведінку [2].

Ще в одному енциклопедичному виданні зустрічаємо трактування взаємодії як погодженої у часі і місці спільної діяльності, направленої на досягнення загальної мети [3].

А. Е. Луньов визначає взаємодію як форму зв'язку елементів системи, за допомогою якої вони взаємно доповнюючи один одного, створюють умови для успішного функціонування всієї системи в цілому [4, с. 69–70].

А. Е. Жалінський, М. В. Костицький розглядають взаємодію як певний «вид управлінських зв'язків, при яких уповноважені на це органи об'єднують дії ряду інших відомств для вирішення загальних завдань і встановлюють їх доцільність» [5, с. 102].

К. К. Єрмаков вказує, що «взаємодія в органах внутрішніх справ – це заснована на законних та підзаконних актах, погоджена за метою, місцем та часом діяльність різних ланок системи органів внутрішніх справ по охороні громадського порядку та боротьбі зі злочинністю [6, с. 4].

А. А. Аксьонов визначає взаємодію в органах внутрішніх справ як спільну діяльність конкретних служб і підрозділів, спрямовану на розв'язання загальних завдань, які при цьому займають рівноправне становище [7, с. 53].

В. М. Плішкін розглядає взаємодію в органах внутрішніх справ, визначаючи її як стан взаємозв'язків між елементами системи органів внутрішніх справ, при якому вони справляють взаємний вплив один на одного та на відповідну сферу діяльності [8, с. 503].

На думку В. М. Шванкова, взаємодія – «це ділове співробітництво на основі взаємодопомоги частин та елементів системи органів внутрішніх справ з метою найбільш ефективного розв'язання завдань боротьби зі злочинністю та охорони громадського порядку [9, с. 10].

Слушною є думка І. М. Гуткіна, який підкреслює, що взаємодія – «це засноване на законі співробітництво самостійних не підпорядкованих один одному органів, при якому вони діють узгоджено, доцільно поєднуючи притаманні їм різні способи, засоби та методи» [10, с. 537, 570].

Проаналізувавши енциклопедичні видання та думки вчених, можна виділити те спільне, що їх об'єднує. Перш за все, це наявність як мінімум двох взаємодіючих суб'єктів (об'єктів) або елементів. По-друге, ця діяльність виникає у певному місці і в певний час. По-третє, має мету взаємодії та завдання.

Крім цього, слід наголосити стосовно положень, в яких у науковців немає одностайної думки, то це:

- наявність або відсутність взаємного впливу елементів взаємодії;
- службовий статус (положення) суб'єктів взаємодії один відносно іншого;
- направленість активних дій суб'єктів взаємодії на досягнення загальної або власної мети.

Якщо продовжити авторську думку стосовно останнього постулату щодо досягнення мети, то цілком логічною є наявність в юридичній літературі дефініції «негативна взаємодія».

Зокрема В. М. Плішкін визначає негативну взаємодію в органах внутрішніх справ – це такий режим взаємозв'язків між елементами системи органів внутрішніх справ, при якому функціонування цих елементів спрямоване на досягнення протилежних цілей (вплив та дії кожного спрямовані на те, щоб перешкодити розвитку іншого суб'єкта) [8, с. 503].

Таким чином, цілком логічним і прогнозованим є негативний результат взаємодії, коли кожен із суб'єктів спрямовує зусилля на досягнення лише власної мети.

Отже, узагальнюючи висловлене, слід зазначити, що взаємодія, залежно від досягнутого результату може бути як позитивною, так і негативною. Сама сутність взаємодії визначається нами як діяльність двох або більше взаємодіючих (справляючих вплив, не завжди взаємний, це можуть бути просто владні відносини) суб'єктів (об'єктів) або елементів, що заснована на законних та підзаконних актах та узгоджена відносно до мети, місця і часу.

Для більш глибоко з'ясування поняття «взаємодії» слідчого у кримінальному провадженні доцільно провести його відмежування від «координації», зміст якого варіюється у відповідних правових нормах або випливає з їх змісту [11, с. 157].

Термін «координація», який походить від латинських слів «со (cum)» – разом, спільно і «ordinatio» – упорядкування, за своєю суттю означає не просте узгодження, а узгодження вироблене і встановлене з декількома самостійно функціонуючими системами. Узгодження може здійснюватися самими суб'єктами діяльності, а може бути результатом діяльності відповідного органу [12, с. 266].

У будь-якому разі зміст координації полягає у відшукуванні доцільного співвідношення між діями суб'єктів. Аналіз наукових джерел засвідчує відсутність єдиних підходів до

розуміння координації. Так, одні вважають, що координація – це діяльність щодо організації взаємодії і нею охоплюється поняття «взаємодія» [13, с. 142].

На думку ж В. П. Пивненка координація – це функція одного із суб'єктів системи, а взаємодія – принцип діяльності, засіб їх контактів із суб'єктами інших служб і підрозділів [14, с. 157–159].

Інші вчені, Ю. В. Марченко та С. Г. Калмиков, зазначають, що координація містить у собі елементи підпорядкування взаємодіючих підрозділів координуючому центру, який наділений владними повноваженнями, рішення якого є обов'язковими для взаємодіючих сторін [15, с. 71].

Дослідження поняття ускладнюються тим, що навіть в термінологічних словниках «координація» визначається словами «погодженість», «узгодженість», «упорядкування», «приведення у відповідність». Більше того, під узгодженням розуміють дію за значенням «узгоджувати» тобто надавати відповідність, будь-чому, єдності з чим-небудь, встановлювати відповідність, єдність між чимось.

Досить часто науковці у своїх працях підміняють погодженістю і поняття «взаємодія».

Тому, для розмежування категорій «взаємодія» і «координація», як пропонує В. М. Малюга, слід визначити і показати внутрішні, суттєві ознаки, які відрізняють ці види діяльності [16, с. 57].

І. В. Озерський, проводячи певне розмежування цих наукових категорій зазначає, що взаємодія носить організований характер, і за необхідності узгодження їх дій, кожного разу організовується знову, а постійна робота суб'єктів координується [17, с. 538–544].

В. П. Лисюченко, натомість, зазначає, що наявність у відносинах між суб'єктами спільної узгодженої діяльності владних, підпорядкованих повноважень є визначальною відмінною ознакою координації. Координація – це владне узгодження зусиль різних підрозділів (працівників), які мають загальні (або тісні) зв'язки та завдання функціонування [18, с. 87].

Суттєвою ознакою взаємодії є відсутність відносин влади – підпорядкування, тобто суб'єкти спільної діяльності рівні між собою. У літературі є спроби розмежування координації і взаємодії ще й за іншими підставами. Проте вони, переважно, викликають певні заперечення.

Так, В. П. Корж зазначає, що координація не обмежується розкриттям конкретного злочину, тоді як взаємодія обов'язково пов'язана з розслідуванням певного злочину. Взаємодія слідчого здійснюється на підставі вимог КПК, Закону України «Про організаційно-правові основи боротьби з організованою злочинністю». У ході координації суб'єкти взаємодії планують та проводять спільні дії під координуючим керівництвом прокуратури шляхом проведення координаційних нарад, на яких планується спільна діяльність правоохоронних органів [19, с. 310–311].

Отже, на наш погляд, координація завжди передбачає наявність відносин влади, підпорядкування суб'єктів спільної діяльності. У свою чергу взаємодія організовується як спільна діяльність між суб'єктами, які мають різну компетенцію і не перебувають у відносинах підпорядкування. Саме тому, вважаємо недоцільним об'єднання або суміщення двох самостійних форм організації спільної діяльності слідчого з іншими учасниками кримінального провадження.

Список бібліографічних посилань

1. Філософський енциклопедичний словник / редкол.: В. І. Шинкарук (голова) та ін. ; наук. ред. Л. В. Озадовська, Н. П. Поліщук ; Нац. акад. наук України, Ін-т філософії ім. Г. С. Сковороди. Київ : Абрис, 2002. 751 с. URL: http://shron1.chtyvo.org.ua/Shynkaruk_Volodymyr/Filosofskyi_entsyklopedychnyi_slovnyk.pdf (дата звернення: 03.04.2019).

2. Взаємодія // Вікіпедія : віл. енцикл. URL: <https://uk.wikipedia.org/wiki/Взаємодія> (дата звернення: 03.04.2019).

3. Малая советская энциклопедия : в 10 т. Т. 2 / под ред. В. А. Введенского. 3-е изд. М. : Большая совет. энцикл., 1958. С. 366.

4. Лунев А. Е. Теоретические проблемы государственного управления. М. : Юрид. лит., 1974. 455 с.
5. Жалинский А. Э., Костицкий М. В. Эффективность профилактики преступлений и криминологическая информация. Львов : Вища школа, 1980. 112 с.
6. Ермаков К. К. Взаимодействие и координация в органах внутренних дел : лекция. М. : ВШ МВД СССР, 1971. 25 с.
7. Аксенов А. А. Организация взаимодействия в органах внутренних дел как функция управления : автореф. дис. ... канд. юрид. наук. М., 1974. 20 с.
8. Плішкін В. М. Теорія управління органами внутрішніх справ : підручник / за ред. Ю. Ф. Кравченка. Київ : Нац. акад. внутр. справ. України, 1999. 702 с.
9. Шванков В. М. Теоретические основы координации и взаимодействия в органах внутренних дел : учеб. пособие. М., 1978. 233 с.
10. Белозеров Ю. Н., Гуткин И. М., Чувилев А. А., Чугунов В. Е. Органы дознания и предварительного следствия системы МВД и их взаимодействие / отв. ред.: Виктор Б. А. М. : Юрид. лит., 1973. 120 с.
11. Матусовский Г. А. Экономические преступления: криминалистический анализ. Харьков : Консум, 1999. 480 с.
12. Кондаков Н. И. Логический словарь-справочник. М. : Наука, 1975. 717 с.
13. Зуйков Г. Г., Малков В. Д. Научная организация управления в аппаратах милиции : учеб. пособие. М. : Академия России, 1975. 180 с.
14. Пивненко В. П. Проблеми підвищення ефективності роботи правоохоронних органів в Україні у боротьбі з організованою злочинністю. *Вісник Академії правових наук*. 1997. Вип. 1. С. 157–159.
15. Марченков Ю. В., Калмыков С. Г. Взаимодействие аппаратов уголовного розыска и 7-х отделов в раскрытии краж из квартир // Актуальные проблемы взаимодействия оперативных аппаратов органов внутренних дел. Киев : НИиРИО КВШ МВД СССР, 1988. С. 71–79.
16. Малюга В. М. Взаємодія слідчого з оперативними підрозділами та іншими суб'єктами в системі методики розслідування злочинів : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.09. Львів, 2016. 289 с.
17. Озерський І. В. Взаємодія органів слідства та дізнання у боротьбі з організованою злочинністю (психолого-правовий аспект). *Міжвідомчий науковий збірник*. 2001. Т. 25. С. 538–544.
18. Лисюченко В. П., Ольховик П. В. Теорія управління органами внутрішніх справ. Київ : Паливода А. В., 2004. 127 с.
19. Корж В. П. Теоретические основы методики расследования преступлений, совершаемых организованными преступными образованиями в сфере экономической деятельности : монография. Харьков : Изд-во Нац. ун-та внутр. дел, 2002. 412 с.

Надійшла до редколегії 06.04.2019